

Topografisk Ordning af Sønderjyllands Egne.

(Til Brug ved Studium af Sønderjyllands Almuekultur og Folkeminder).

Ved August F. Schmidt.

I Dansk Folkemindesamling, Kgl. Bibliotek, København K., er Hovedparten af det omfattende sønderjydske Folkemindestof (se Sønderjydske Årbøger 1930, S. 41—49), som der findes opbevaret for kommende Slægter, ordnet topografisk, d. v. s. efter Sogne. Herunder hører, hvad der af Folkeminder let lader sig stedfæste: Sagn, Tro, Fester, Folkeliv, Billeder m. v. Hvert Sogn i Danmark har til Brug for Ordningen af Dansk Folkemindesamlings Materiale sit bestemte Topografinummer. Samme Nummersystem bruges også i Stednavneudvalget. Sognenes Rækkefølge i Dansk Folkemindesamlings Arkiv af danske Folkeminder er den, som forefindes i tredje Udgave af Traps Danmark og for Sønderjyllands Vedkommende Sognefølgen i Traps Bind om Hertugdømmet Slesvig (1864). Det givne Sognenummer skrives på hvert Blad Optegnelser, som hidrører fra det respektive Sogn. Det er derfor let at finde frem af det vældige Folkemindemateriale, hvad der søges fra en hvilken som helst Egn af Landet lige til Ejderen, når blot man har et eller flere Sognenavne. Stoffet er nemlig nøje ordnet efter de givne topografiske Løbenumre fra 1 til 3473. Disse Numre er — med Undtagelse af Landet Syd for den nu slettede Kongeågrænse — trykte i Festskrift til H. F. Feilberg 1911, S. 477—88.

Da det vil være praktisk også at have trykt den topografiske Fortegnelse over Landet mellem Kongeåen og Ejderen, skal den derfor her offentliggøres efter Dansk Folkemindesamlings hidtil utrykte »Sønderjyllands Topografi«, der som nævnt til Forudsætning har Sognefølgen i Traps Sønderjyllandsbind fra 1864. Sognene i Landet mellem Kongeågrænsen og Ejderen har deres Numre i Mellemrummet 3000—3473. Med den topografiske Fortegnelse ved Hånden kan enhver, der beskæftiger sig med sønderjydsk Lokalhistorie, Almuekultur, Folketro o. s. v. finde Numret på det Sogn, der har særlig Interesse. Med Angivelse af

Topografinumret og Sognavnet kan vedkommende f. Eks. ved en skriftlig Henvendelse til Dansk Folkemindesamling få tilsendt Oplysninger om, hvad der eventuelt findes fra Sognet i Samlingens forskellige utrykte Rækker af Folkeminder. Eksisterer der Optegnelser fra det pågældende Sogn, kan disse erholdes mod en lille Timebetaling i Afskrivningspenge. Er det sådant, at man ønsker at gennemgå alle Optegnelser fra Sønderjylland af en bestemt Skik, en Trosforestilling, en speciel Sagngruppe el. lign., er dette Stof let at finde frem, dels på Grund af det topografiske Nummersystem, dels fordi der findes Afskriftsrækker af eller Henvisninger til sådant særligt karakteristisk Folkemindemateriale. Hovedsamlingen af danske Folkeminder, indsendt til Dansk Folkemindesamling siden 1906, findes i Arkivrækkerne 1906/23 til 1906 92. Her er alle Originaloptegnelserne, Avisudklip, Afskrifter og Henvisninger. Søger en Forsker Oplysninger f. Eks. om Hekse og kloge Folk i Sønderjylland, da findes disse hurtigere i Udtogs- og Afskriftsrækken 1906/28 III, Top. 3000 ff., end i Originalrækkerne 1906/23 m. v., hvor der jo også findes meget andet Stof. Ønsker man at se Optegnelserne om Fester i Sønderjylland, kan man foruden Originaloptegnelserne i 1906/43 gennemgå Udklips- og Afskrivningsrækkerne 1906/44 A—I 1906/45 A—I osv. (se nærmere Festskrift til H. F. Feilberg 1911, S. 475).

Foruden i Rækkerne 1906/23 — 1906/92 findes der også sønderjydske Folkeminder i H. F. Feilbergs Samling, f. Eks. M. J. Skovs Optegnelser fra Øster Åbøllingegnen (1922/71), i Axel Olriks Samling, Evald Tang Kristensens Samling og i Hans Pilegaards to Kapsler. Disse Samlingers sønderjydske Folkeminder m. v. er man selvsagt også nødt til at gennemgå, hvis man ønsker at kende hele Dansk Folkemindesamlings sønderjydske Stof (jfr. Sdj. Årb. 1930, 43—48).

I den topografiske Ordning af Sønderjyllands Egne er hvert Sogn, Herred, Amt eller Landskab forsynet med eget Nummer. Herredets Nummer ender altid på 0. I det følgende meddeles Ordningen stærkt sammentrængt; f. Eks.: 3080 Hviding Herred, 3081 Arrild Sogn, 3082 Højrup Sogn, 3083 Spandet Sogn, er trykt som 3080 Hviding, 81 Arrild, 82 Højrup, 83 Spandet.

3000 Sønderjylland.

3001 Haderslev Østeramt, 02 Haderslev.

3010 Haderslev: 11 Gl. Haderslev, 12 Hoptrup, 13 Vil-

- strup, 14 Starup, 15 Grarup, 16 Halk, 17 Øsby. 18 Vonsbæk, 19 Åstrup, 21 Moltrup, 22 Bjærning.
- 3030 S.-Tyrstrup: 31 Fjelstrup, 32 Aller, 33 Tyrstrup, 34 Christiansfeld, 35 Hjerndrup, 36 Frørup, 37 Stepping.
- 3040 Gram: 41 Sommersted, 42 Oksenvad, 43 Jegerup, 44 Magstrup, 45 Hammelev, 46 Vedsted, 47 Skrydstrup, 48 Nustrup.
-
- 3049 Haderslev Vesteramt.
- 3050 Frøs og Kalvslund: 51 Øster Lindet, 52 Jels, 53 Skodborg, 54 Skrave, 55 Rødding, 56 Hjerting, 57 Lintrup, 58 Hygum, 59 Fole, 61 Gram.
- 3070 Nørre Rangstrup: 71 Toftlund, 72 Tislund, 73 Bevtoft, 74 Agerskov, 75 Branderup.
- 3080 Hviding: 81 Arrild, 82 Højrup, 83 Spandet, 84 Røager, 85 Hviding, 86 Rejsby, 87 Brøns, 88 Vodder, 89 Skærbæk.
-
- 3091 Tønder Nørreamt, 92 Tønder.
- 3100 Tønder og Højer: 01 Tønder Landsogn, 02 Møgeltønder, 03 Højer, 04 Højer Landsogn, 05 Daler, 06 Visby, 07 Emmerlev, 08 Hjerpsted, 09 Skast, 11 Ballum, 12 Rømø, 13 Randerup, 14 Mjolden, 15 Døstrup, 16 Brede, 17 Nørre-Løgum, 18 Løgumkloster, 19 Løgumkloster Landsogn, 21 Abild, 22 Ubjærg.
- 3130 Slogs: 31 Hostrup, 32 Højst, 33 Rabsted, 34 Bylderup, 35 Burkal, 36 Tinglev.
-
- 3137 Tønder Sønderamt (Nordfrisland).
- 3140 Kær: 41 Medelby, 42 Ladelund, 43 Sønder Løgum, 44 Humtrup, 45 Brarup, 46 Karlum, 47 Klægsbøl, 48 Læk, 49 Enge, 51 Stedesand, 52 »Marsken«.
- 3160 Viding: 61 Aventoft, 62 Nykirke, 63 Rødenæs, 64 Klangsbøl, 65 Horsbøl, 66 Embsbøl.
- 3170 Bøking: 71 Nibøl, 72 Desbøl, 73 Lindholm, 74 Risum, 75 Dagebøl, 76 Foretoft, 77 Galmsbøl.
- 3178 Sild: 79 Sild Vesterland, 81 Sild Morsum, 82 Sild Kejtum.
- 3183 Før: 84 Før Wyk, 85 Før St. Nikolai, 86 Før St. Johannes, 87 Før St. Laurentii.
- 3188 Amrum.
-

- 3189 Åbenrå Amt, 91 Åbenrå By og Landsogn.
- 3200 Sønder - Rangstrup Herred: 01 Bedsted, 02 Hellevad, 03 Egvad, 04 Øster Løgum.
- 3210 Rise: 11 Løjt, 12 Rise, 13 Hjorkær, 14 Bjolderup.
- 3220 Lundtoft: 21 Uge, 22 Kliplev, 23 Ensted, 24 Felsted, 25 Varnæs, 26 Asbøl, 27 Gråsten, 28 Kværs, 29 Rinke-
næs, 31 Holbøl.
-
- 3232 Sønderborg Amt, 33 Sønderborg.
- 3240 Nybøl Herred (Sundeved), 41 Dybbøl, 42 Sottrup, 43 Ullerup, 44 Nybøl, 45 Broager.
- 3246 Als.
- 3250 Sønder Herred: 51 Kegnæs, 52 Lysabild, 53 Tandslet, 54 Hørup, 55 Ulkebøl, 56 Augustenborg, 57 Ketting, 58 Asserballe, 59 Notmark.
- 3260 Nørre Herred: 61 Egen, 62 Svenstrup, 63 Hagen-
bjærg, 64 Oksbøl, 65 Nordborg Flække, 66 Nordborg
Landsogn.
-
- 3267 Flensborg.
- 3268 Flensborg Amt.
- 3270 Vis: 71 Bov, 72 Hanved, 73 Valsbøl, 74 N. Haksted, 75 St. Vi, 76 Vandrup.
- 3280 Ugle: 81 Oversø, 82 Jørl, 83 Eggebæk, 84 Siversted, 85 Store Solt, 86 Lille Solt.
-
- 3287 Angel.
- 3290 Husby, Munkbrarup: 91 Hyrup, 92 Adelby, 93 Rylskov, 94 Munkbrarup, 95 Lyksborg, 96 Grumtoft, 97 Husby.
- 3300 Ny: 01 Sørup, 02 Kværn, 03 Nykirke, 04 Stenbjærg, 05 Sterup, 06 Eskris, 07 Gelting.
-
- 3308 Gottorp Amt (Sydslesvig).
- 3309 Slesvig med Gottorp.
- 3310 Slis og Fysing: 11 Brodersby, 12 Torsted, 13 Uls-
næs, 14 Løjt, 15 S. Brarup, 16 Borne, 17 Ravnkær, 18
Arnæs, 19 Kappel, 21 Kappel Landsogn.
- 3330 Strukstrup, Måkær og Såtrup: 31 Tøstrup, 32 N. Brarup, 33 Bøl, 34 Såtrup, 35 Havetoft, 36 Ølsby, 37 Tumby, 38 Strukstrup, 39 N. Farensted, 41 Tolk, 42 Nybøl, 43 Kaleby, 44 Moldened, 45 Slesvig St. Mi-
chaelis Landsogn.

- 3350 **Tréja, Arn's og Bollingsted:** 51 Treja, 52 Hol-
lingsted, 53 Haddeby (med Danévirke).
- 3360 **Kropp og Meggerdorf, Stapelholm:** 61
Kropp, 62 Bergenhusen, 63 Erfde, 64 Süderstapel, 65
Frederiksstad.
- 3366 **Husum Amt (og Bredsted Amt), 67 Husum.**
- 3368 **Frisland.**
- 3370 **Nørre Gøs Herred (Bredsted):** 71 Fjorde, 72 Hjol-
delund, 73 Bjerrum, 74 Langhorn, 75 Okholm, 76 Bor-
delum, 77 Bredsted By, 78 Bredsted Landsogn, 79
Breklum, 81 Dreisdorf.
- 3390 **Husum Nørre og Sønder Herred:** 91 Olderup,
92 Svesing, 93 Hatsted, 94 Skobøl, 95 Simonsberg, 96
Mildsted, 97 Ostenfeld, 98 Svavsted, 99 (Halligerne),
3401 Oland, 02 Grøde, 03 Langenæs, 04 Hoge, 05 Øen
Pelvorm (06 Gammelkirke, 07 Nykirke).
- 3408 **Øen Nordstrand (Odenbüll) (m. Nord-
strandischmohr).**
-
- 3409 **Ejdersted Amt (»Ejdersted«).**
- 3411 Tønning By, 12 Tønning Landsogn, 13 Kotzen-
büll, 14 Kating, 15 Vollerwiek, 16 Welt, 17 Garding,
18 Garding Landsogn, 19 Tating, 21 St. Peter, 22 Or-
ding, 23 W.-Hever, 24 Ø-Hever, 25 Poppenbüll, 26 Te-
tenbüll, 27 Katharinenheerd, 28 Oldenswort, 29 Ülves-
büll, 31 Witzwort, 32 Koldenbüttel.
- 3433 **Eckernførde (og Hütten) Amt, 34 Eckernførde.**
- 3440 **Eckernførde Herred:** 41 Eckernførde Land-
sogn, 42 Borreby, 43 Kosel, 44 (Svans), 45 Riseby, 46
Siseby, 47 Svans, 48 Vabs, — 49 (Dänischwohld),
51 Krusendorf, 52 Dänischenhagen, 53 Holtenau, 54
Gettorf, 55 Sehestedt.
- 3460 **Hütten Herred:** 61 Bünsdorf. 62 Hütten.
-
- 3463 **Rensborg Amt.**
- 3470 **Hohn Herred:** 71 Hohn, 72 Hamdorf, 73 Rens-
borg Kristkirke.
-

I den nye Udgave af Traps Danmark, hvor de sønder-
jydske Landsdele er beskrevne i Bind IX (1925—29), er Sog-
nenes Rækkefølge på Grund af administrative Ændringer
i de fleste Herreder af Nordslesvig noget afvigende fra

Rækkefølgen i Traps første Udgave fra 1864. Det vil være rimeligt her at meddele disse Afvigelser, der i nogle Tilfælde også gælder Herreder og Købstæder.

Herredsfølgen:

Haderslev Amt: S. Tyrstrup, Haderslev, Gram, Frøs, N. Rangstrup.

Tønder Amt: Hviding, Tønder, Højer og Lø, Slogs.

Åbenrå Amt: S. Rangstrup, Rise, Lundtoft og Vis.

Sønderborg Amt: Nybøl, Als Sdr.- Als Nr. H.

Sognefølgen:

Sønder - Tyrstrup Herred: 3032, 33, 35, 31, 22, 37
(Christiansfeld 34 står bagefter Haderslev 3002).

Haderslev Herred: 3011, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21.

Gram Herred: 3042, 52, 41, 44, 43, 45, 46, 48, 47.

Frøs Herred: 3051, 55, 54, 53, 58, 57, 56, 61, 59.

Nørre Rangstrup Herred: 3071, 75, 74, 73, 72.

Hviding Herred: 3085, 86, 84, 83, 82, 88, 87, 89, 81.

Tønder, Højer og Lø Herreder, der skildres i Sammenhæng: 3101, 22, 02, 04, 05, 06, 07, 08, 11, 12, 14, 13, 09, 16, 17, 19, 21. — Højer (3103) og Løgumkloster (3118) følger i Trap IX efter Tønder 3092.

Slogs, Sønder - Rangstrup og Rise Herreder har samme Sognefølge i Trap 1864 og Trap 1925—29.

Lundtoft - Vis Herreder: 3221, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 28, 22, 31, 71.

Nybøl Herred: ingen Forskel.

Als. Augustenborg og Nordborg (3256, 3265) følger efter Sønderborg 3233.

Als Sønder - Herred: 3255, 54, 51, 52, 53, 58, 57, 59.

Als Nørre - Herred: 3261, 62, 63, 64, 66.

Sognene Nr. 3137—3188 d. v. s. Tønder Sønderamt (Nordfrisland): Herrederne Kær, Viding, Bøking, Øerne Sild, Før og Amrum ligger nu Syd for Grænsen. Endvidere hører Nr. 3267—3270, 3272—3473 til Tyskland, medens 3271 Bov Sogn i Vis Herred hører til Danmark og er lagt til Lundtoft Herred: Lundtoft-Vis Herred.

Henvisninger til trykt Litteratur om Sønderjyllands Almuekultur og Folkeminder findes især i Litteraturlisten i Svend Dahls og Axel Linvalds: »Sønderjylland (1919), 323 ff., i H. Grøner Nielsens: Sønderjydske Folkeminder (Fortid og Nutid III 1920, 17 ff.), Traps Danmark IX (1925—29) og Sønderjydske Årbøger 1930, 41 ff.